

Stanisław Tokarczyk

Profesor Bogdan Suchodolski : życie i dzieło

Chowanna 1, 47-51

1993

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław TOKARCZYK

Profesor Bogdan Suchodolski

Życie i dzieło

Profesor Bogdan Suchodolski — wybitny uczony, humanista reprezentujący takie dziedziny wiedzy, jak filozofia kultury, wychowania, historia nauki i kultury, żył w latach 1903—1992. Ojciec Profesora dr Kazimierz Suchodolski był jednym z najbardziej zaangażowanych, ofiarnych i bezinteresownych lekarzy Zagłębia Dąbrowskiego. Profesor często podkreślał, że w szkole średniej (uczęszczał do Liceum im. B. Prusa, a później do Liceum im. S. Staszica w Sosnowcu) ukształtowała się jego osobowość. Mówił z największym uznaniem o nauczycielach, którzy dbali o poziom intelektualny i wychowawczy swych uczniów, zapewniając im wszechstronny rozwój osobowości. W sosnowieckich liceach zapoczątkował swą działalność wydawniczą, często uczestnicząc w redagowaniu dość licznych w tym czasie czasopism szkolnych, uczniowskich. Będąc uczniem klasy maturalnej, uczestniczył jako ochotnik, wspólnie z innymi uczniami, w ruchu niepodległościowym, a następnie w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 roku; Bogdan Suchodolski i jego szkolni koledzy doszli w walkach aż do Kijowa.

Po powrocie z wojny zdał maturę i studiował w Warszawie, Krakowie, Berlinie i Paryżu. W latach 1925—1938 pracował jako nauczyciel szkół średnich, a jednocześnie w tym okresie przygotował rozprawę doktorską i habilitację. Został docentem Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1938 roku profesorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W okresie okupacji uczestniczył w organizowaniu tajnego nauczania w Warszawie. Po wojnie przez kilka lat był dyrektorem liceum ogólnokształcącego w Warszawie

i profesorem Uniwersytetu Warszawskiego — kierownikiem Katedry Pedagogiki Ogólnej.

Od 1952 roku był członkiem Polskiej Akademii Nauk, a przez wiele lat wchodził w skład jej Prezydium. W latach 1958—1968 był dyrektorem Instytutu Nauk Pedagogicznych, w latach 1954—1974 kierownikiem Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, w latach 1958—1974 pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Był członkiem wielu międzynarodowych towarzystw naukowych, w Association Internationale des Sciences de Educatio (AISE) pełnił w latach 1969 funkcję prezydenta.

Brał aktywny udział we wszystkich trzech dotychczasowych komitetach ekspertów zajmujących się opracowaniem *Raportu o stanie oświaty* (w latach 1971—1973 jako członek Prezydium, w kolejnych jako przewodniczący, w ostatnim działającym w latach 1987—1989 opracował wspólnie z prof. Ireną Wojnar część raportu: *Kierunki i treści ogólnego kształcenia człowieka*). Był też współautorem raportu UNESCO (raport Faure'a: *Oświata i wychowanie w toku przemian* — wydanie polskie w 1979 roku). Od dnia powstania tej organizacji współpracował stale jako ekspert z różnymi instytutami UNESCO. Na kilka miesięcy przed śmiercią Profesora złożył Mu wizytę prezydent UNESCO, aby zaprosić Go do Szwajcarii na sesję naukową poświęconą uhonorowaniu Jego pracy. Mimo nie najlepszego stanu zdrowia Profesor uczestniczył w konferencji, wygłaszając tam główny referat.

Bogate, twórcze, wciąż jeszcze aktualne są osiągnięcia naukowe Profesora. Pierwsze jego prace naukowe, o charakterze krytycznoliterackim ukazały się w okresie międzywojennym: *Seweryn Goszczyński. Życie i dzieła (1801—1830)* (1927); *Stanisław Brzozowski — rozwój ideologii* (1933); *Wychowanie społeczno-moralne* (1936, wyd. 2 — 1946); *Uspołecznienie kultury* (1937, wyd. 2 — 1946). Publikował liczne prace krytycznoliterackie w kwartalniku „Marcholt”, poświęconym problemom literatury i kultury, wydawanym w latach 1934—1938, w którym ogłaszali również swe prace: W. Borowy, I. Chrzanowski, M. Dąbrowska, R. Ingarden, L. Krzywicki, B. Malinowski, S. Pigoń, K. Wyka. Wiele artykułów naukowych Profesora ukazało się w „Miesięczniku Literatury i Kultury” wydawanym pod redakcją J. Czechowicza w Warszawie w latach 1934—1936 przez ZNP, a także w tygodniku literacko-społecznym „Pion” wydawanym w latach 1933—1939, w którym publikował również swe teksty: J. Kleiner, J. Krzyżanowski, K. Wyka, W. Gombrowicz, Cz. Miłosz, Z. Nalkowska, J. Przyboś, S. Witkiewicz. Zamieszczał też swe artykuły w „Ruchu Literackim” wydawanym w latach 1929—1939, m.in. artykuł: „*Pieśń miłości*” Z. Krasieńskiego.

W okresie powojennym Profesor publikował swe prace naukowe i popularyzatorskie w dziesiątkach pism polskich, a także w wielu pismach zagranicznych.

W czasie okupacji Profesor opracował niezwykle wysoko cenioną zarówno w Polsce, jak i za granicą książkę *Wychowanie dla przyszłości*, której trzy wersje ukazywały się w latach 1947, 1959, 1968. Praca ta miała również kilka wydań zagranicznych. Wiele lat poświęcił Profesor na opracowanie monumentalnych dzieł: *Narodziny nowożytnej filozofii człowieka* (1963, wyd. 2 — 1968) i *Rozwój nowożytnej filozofii człowieka* (1967). Wejdą one w sposób trwały do nauki i kultury polskiej oraz światowej jako dzieła pionierskie. Ważniejsze i ciekawsze pozycje naukowe Profesora to m.in.: *Oświata i gospodarka narodowa* (1966); *Świat człowieka a wychowanie* (1967); *Trzy pedagogiki* (1970); *Nasza współczesność a wychowanie* (współautor Irena Wojnar, 1972); *Problemy wychowania w cywilizacji współczesnej* (1974); *Wychowanie i strategia życia* (1983, wyd. 3 — 1987); *Rozważania o kulturze i przyszłości narodu* (1989); *Wychowanie mimo wszystko* (1990).

Wiele prac naukowych poświęcił Profesor historii oświaty, wychowania, myśli pedagogicznej, np. *Polska myśl pedagogiczna w okresie Renesansu* (1953); *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego 1346—1764* (T. 1, red. K. Lepszy, 1964); *Komisja Edukacji Narodowej na tle roli oświaty w dzisiejszym rozwoju Polski* (1972); *Jan Amos Komeński* (1972, wyd. 2 poszerzone — 1980).

Dziełem naukowym przeznaczonym dla szerszego grona czytelników, wydanym również w języku angielskim i niemieckim, są *Dzieje kultury polskiej* (współautor Maria Suchodolska, 1980, wyd. 2 — 1986). Publikacja ta nie tylko służy Polakom do poznawania dziejów kultury własnego narodu, lecz i inspirowała uczonych z zagranicy do badań nad osiągnięciami polskiej kultury.

Niespotykaną popularność zyskała książka opracowana wspólnie z małżonką *Polska — naród a sztuka* (wydana w czterech wersjach językowych, z ponad 600 ilustracjami w 1988 roku). Po wydaniu tego dzieła nadeszła z Watykanu wiadomość o zainteresowaniu się papieża Jana Pawła II tą książką. Państwo Maria i Bogdan Suchodolscy zostali zaproszeni na prywatną audiencję do Ojca Świętego, któremu wręczyli tę pracę, a ponadto wybór ponad stu najcenniejszych pozycji dotyczących historii ludzkiego życia. „Zainteresowanie i radość Jana Pawła II były ogromne” — według słów Profesora. „Ten uśmiech starczył za filozoficzne wyznania i świadectwo składane prawdzie”. „Kto z wody życia pije, nie zazna nigdy pragnienia” — tak głosi napis na wręczonym medalu pontyfikalnym.

Przygotowywał też Profesor prace popularyzatorskie z myślą głównie o młodzieży, takie jak: *Kształt życia* (1979); *Kim jest człowiek?* (1974, 1976, 1980, 1985).

Profesor B. Suchodolski podkreślał zawsze w swych dziełach, że nauka, literatura oraz inne dziedziny sztuki przedstawiały zgodnie i sugestywnie

wartość życia poświęconego Ojczyźnie, dlatego też przybliżał, przypominał dzieła najcenniejsze, dokonując wyborów i omawiając je szeroko w naukowych komentarzach. Taką niezwykle cenną pracą ukazującą reprezentatywne dla autorów fragmenty dzieł, wypowiedzi, uchwał, ustaw różnych gremiów (np. Komisji Edukacji Narodowej, Towarzystwa Filomatycznego Wileńskiego, Kongresu Nauki Polskiej) jest książka *Polska i Polacy*. Ujmuje ona fragmenty dzieł ponad stu siedemdziesięciu najwybitniejszych Polaków — przedstawicieli nauki, sztuki, polityki, od czasów najdawniejszych do współczesności. Opracowanie to zyskało dużą popularność, gdyż jest bardzo przydatne w pracy wychowawczej, samowychowawczej, dla uczniów i studentów, nauczycieli oraz wszystkich, którzy interesują się historią własnego kraju. Podobną pracą, ale obejmującą teksty z kultury, nauki, polityki powszechnej — uzupełnione polskimi — jest książka *Humanizm i edukacja humanistyczna* (przygotowana z prof. I. Wojnar). Głównie dla studentów kierunków nauczycielskich, nauczycieli studiujących i dokształcających się. Profesor przygotował do druku, opracował, komentował wiele różnych prac, jak np.: S. Staszic: *O nauce, jej znaczeniu i organizacji* (1952); S. Staszic: *Pisma filozoficzne i społeczne*. T. 1—2 (1954); J. A. Komeński: *Wielka dydaktyka* (1956); *Źródła do dziejów kultury fizycznej. Rozwój myśli o wychowaniu fizycznym w dobie Odrodzenia* (1959).

Profesor był też redaktorem wielu wydawnictw zbiorowych, zespołowych, m.in. monumentalnego pięciotomowego dzieła *Historia nauki polskiej*, trzynastotomowej *Wielkiej encyklopedii powszechnej*. Wiele pokoleń nauczycieli kształciło się na podręczniku *Pedagogika* opracowanym przez najwybitniejszych uczonych polskich — pedagogów. Podręcznik jest współautorstwa Profesora B. Suchodolskiego, wychodził pod Jego redakcją od 1958 roku (ostatnie wydanie ukazało się kilka miesięcy temu). Podręcznik ten był stale unowocześniany i aktualizowany; dorównuje europejskim podręcznikom tego typu.

Przez osiemnaście lat (1954—1972) Profesor pełnił funkcję redaktora naczelnego „Studiów Pedagogicznych” wydawanych przez Komitet Nauk Pedagogicznych PAN, w latach 1956—1970 był redaktorem naczelnym „Kwartalnika Pedagogicznego”, kilka lat był redaktorem „Rocznika Pedagogicznego” PAN. Od 1972 roku stał na czele międzynarodowego zespołu redakcyjnego rocznika wydawanego przez Komitet Nauk Pedagogicznych PAN „Paidea” (rocznik wychodzi w języku angielskim, francuskim i rosyjskim).

Profesor uczestniczył w dziesiątkach konferencji naukowych, polskich i międzynarodowych, z referatami, często wprowadzającymi. Wiele tym konferencjom przewodniczył lub był ich honorowym przewodniczącym. Jego wystąpienia zostały opublikowane w materiałach z konferencji, a także czasopiśmie specjalistycznych i wydawnictwach książkowych. Wiele prac Profesora tłumaczono na języki obce, w tym: rosyjski, angielski, fran-

cuski, włoski, hiszpański, niemiecki, i wydawano w wielu krajach, nie tylko europejskich.

Profesor chętnie też przygotowywał wykłady popularyzatorskie na zaproszenie szkół, uczelni, towarzystw kulturalnych, niemal do ostatnich dni swego życia. Do ciekawszych inicjatyw tego typu można zaliczyć wykłady poruszające najbardziej aktualne problemy naukowo-literackie w „Harendzie” Kasprowicza w Zakopanem. Wykłady te prowadził m. in.: W. Czechowski, W. Geotel, R. Ingarden, K. Irzykowski, J. Krzyżanowski. Przez wiele lat wygłaszał też Profesor wykłady we Wszechnicy Polskiej Akademii Nauk, które przeznaczone były dla wszystkich chętnych. Wykładowcami byli tam najwybitniejsi uczeni (m. in. T. Kotarbiński, W. Tatarkiewicz, R. Ingarden, I. Wojnar, J. Legowicz, S. Ossowski, J. Pieter).

Za swą tytaniczną pracę był Profesor wyróżniany, nagradzany i odznaczany wyróżnieniami polskimi i zagranicznymi. Otrzymywał honorowe doktoraty uczelni zagranicznych. Szczególnie wysoko cenił sobie doktorat *honoris causa* uniwersytetu w Padwie, gdzie studiowało w przeszłości wielu wybitnych Polaków (m.in. M. Kopernik, J. Kochanowski). Najbardziej jednak cenił sobie wyróżnienia nadawane Mu tu na rodzinnej śląsko-zagłębiowskiej ziemi — honorowe obywatelstwo Sosnowca i doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Śląskiego. Był zawsze bardzo mocno związany uczuciowo z ziemią rodzinną, z Sosnowcem, z Zagłębiem. Chętnie przyjeżdżał tu na wykłady i konferencje naukowe.

Z inicjatywy Profesora (jako Przewodniczącego Narodowej Rady Kultury) zdecydowano o budowie nowego gmachu Muzeum Śląskiego. Z Jego udziałem położono kamień węgielny pod budowę tego gmachu. Postanowił też Profesor przekazać swój bardzo bogaty i cenny księgozbiór Uniwersytetowi Śląskiemu, jest to dla ciągle jeszcze młodej, 25-letniej uczelni, dar bezcenny.

Profesor był niezapomnianym dla swych uczniów nauczycielem, nauczycielem akademickim pełnym życzliwości, dyskretnie wymagającym i jednocześnie partnerskim, umiejącym dopingować do sumiennej pracy. Był też Profesor promotorem wielu magistrantów, kilkudziesięciu doktorów, kilkunastu habilitantów. Uczniowie Profesora kontynuują Jego twórczą drogę, pracując w szkołach, zakładach wychowawczych, w uczelniach wyższych w Polsce i zagranicznych. Był też Profesor częstym gościem audycji edukacyjnych w radiu i telewizji, często wypowiadał się na łamach czasopism pedagogicznych, zwracając się do nauczycieli i rodziców.